

MAGDALENA RALSKA-JASIEWICZOWA

***Helleborus purpurascens* W. K. — nowy dla flory polskiej gatunek z Bieszczadów Zachodnich — *Helleborus purpurascens* W. K. — a new species for the Polish flora from the Bieszczady Zachodnie range (East Carpathians)**

Wpłynęło dn. 1. IV. 1960

W czasie wycieczki botanicznej w Bieszczady Zachodnie odbytej z początkiem maja 1959 r. znaleziony został *Helleborus purpurascens* W. K., gatunek wschodniokarpacki, nie podawany dotychczas z obecnych granic Polski. Rośnie on na południowo-zachodnim zboczu Małego Jasła, na wysokości ok. 1065 m n. p. m., przy górnej granicy lasu bukowego.

Helleborus purpurascens występuje tutaj obficie na brzegu lasu, zarówno w dość wilgotnych ziołoroślach, jak i w obrębie młaki należącej do rzędu *Caricetalia Davallianae*. W zbiorowiskach tych osiąga tu optimum swego rozwoju; bujnie kwitnie i owocuje — w dniu znalezienia stanowiska (3 maja) był właśnie w pełni rozwoju kwiatów. Dalej gatunek ten rośnie licznie w pasie krzywulców bukowych występujących u górnej granicy piętra lasów bukowych. W pasie tym, charakteryzującym się bujnym runem, obok gatunków właściwych dla buczyn występują w dużej ilości gatunki ziołoroślowe, takie jak *Poa Chaiixii*, *Calamagrostis arundinacea*, *Mulgedium alpinum*, *Filipendula ulmaria*, *Phyteuma spicatum* i inne.

Niżej *Helleborus purpurascens* przechodzi do normalnie wykształconego lasu bukowego, należącego do zespołu *Fagetum carpaticum* w jego facji typowej, schodząc aż do wysokości 1015 m n. p. m., po obu stronach strumyka wypływającego z młaki. Tu jednak występuje w znacznie mniejszej ilości i kwitnie tylko wyjątkowo.

Skład florystyczny lasu bukowego z *Helleborus purpurascens* charakteryzuje następujące zdjęcie fitosocjologiczne:

Las bukowy na południowo-zachodnim zboczu Małego Jasła na południowy wschód od wsi Cisna w Bieszczadach Zachodnich, na wysokości 1025 m n. p. m., około 80 m od sztucznie obniżonej górnej granicy lasu, na prawym brzegu strumyka. Ekspozycja SW, nachylenie 10°, po-

wierzchnia zdjęcia ok. 300 m², zwarcie drzew 90%, podszycie 10%, runo 85—90%. Wysokość drzew: buki do 15 m, przeciętnie 10 m, jawory do 12 m; grubość drzew w pierśnicy: buki do 30 cm, przeciętnie 10—15 cm, jawory przeciętnie 30 cm. Zdjęcie wykonano dnia 3. V. 1959 r.

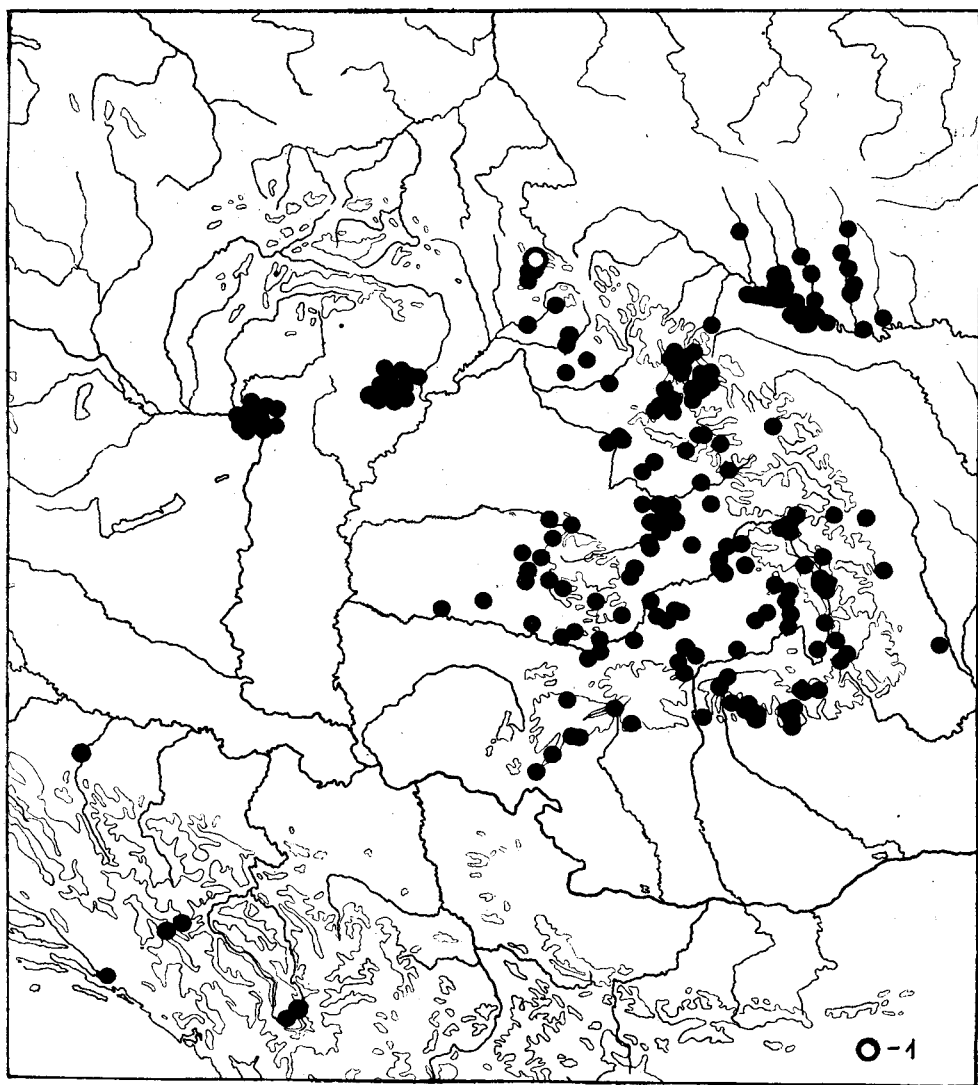
Drzewa (Trees). Gatunki charakterystyczne związku *Fagion* (Characteristic species of the *Fagion* alliance): *Fagus sylvatica* a 5.5, b 1.1, *Acer pseudoplatanus* a 1.1, b +, c 1.1. Gatunki towarzyszące (Companions): *Abies alba* b +.

Rośliny zielne (Herbs). Gatunki charakterystyczne zespołu *Fagetum carpaticum* (Characteristic species of the *Fagetum carpaticum* association): *Symphytum cordatum* 3.3, *Dentaria glandulosa* 1.1. Gatunki charakterystyczne związku *Fagion* (Characteristic species of the *Fagion* alliance): *Dentaria bulbifera* 1.1, *Rubus hirtus* +.2, *Mercurialis perennis* 2.1, *Corydalis cava* +. Gatunki charakterystyczne rzędu *Fagetalia* (Characteristic species of the *Fagetalia* order): *Anemone nemorosa* 4.3, *Asperula odorata* 1.1, *Asarum europaeum* 1.2, *Sanicula europaea* 2.1, *Galanthus nivalis* 1.1, *Aegopodium podagraria* +, *Corydalis solida* +, *Pulmonaria obscura* +.2, *Paris quadrifolia* +, *Galeobdolon luteum* +, *Isopyrum thalictroides* +, *Ranunculus lanuginosus* +, *Salvia glutinosa* +, *Epilobium montanum* +, *Lilium martagon* +, *Millium effusum* +.2, *Carex pilosa* +, *Glechoma hirsuta* +, *Scilla bifolia* +, *Lamium maculatum* +. Gatunki towarzyszące (Companions): *Helleborus purpurascens* 1.1, *Gentiana asclepiadea* + 2, *Polygonatum verticillatum* +, *Primula elatior* +, *Rubus idaeus* (b) +, *Dryopteris filix mas* +, *Dryopteris spinulosa* +, *Oxalis acetosella* 1.1, *Petasites albus* +, *Senecio Fuchsii* +, *Filipendula ulmaria* +, *Heracleum sphondylium* +, *Geum rivale* +.

Najbliższe, jakie dotychczas znamy, stanowiska tego gatunku położone są po słowackiej stronie Bieszczadów, w odległości około 15 km w linii powietrznej od szczytu Małego Jasła. Májovský (1956) podaje ich cztery: na Małym i Wielkim Bukowcu, koło Runiny i w dolinie rzeki Cirochy między Stakcinem a Stariną.

Helleborus purpurascens jest uważany na ogół za gatunek endemiczny karpacki, ściślej biorąc dacki (Jávorka-Sóo 1951, Májovský l. c.), lub za subendemit dacki (Lacza 1957). Obejmuje on swym zasięgiem całą Karpaty Wschodnie, począwszy od gór Retezat, Fogaras i Bucegi na południu (wyspowo w Bośni i Hercegowinie) po Bieszczady na północy. Na wschód schodzi doliną Dniestru, występując stosunkowo często w południowo-zachodniej części Podola, na zachodzie sięga średniogórzy północno- i środkowo-węgierskich. Dokładniej rozmieszczenie tego gatunku przedstawione jest na ryc. 1.

Helleborus purpurascens nie jest gatunkiem związanym z jakimś określonym zespołem lub piętrem roślinnym. Zasadniczo występuje on w górach, w piętrze buczyn, przechodząc w wyższych położeniach na połoniny ponad górną granicą lasu, ale często schodzi i niżej, pojawiając się w mieszanych lasach liściastych. Rośnie tutaj w lasach dębowo-grabowych (Podole — Szafer 1930, Średniogórze Północnowęgierskie — Sóo-Jávorká l. c.), w *Acereto-Fraxinetum* i *Tilio-Fraxinetum* (Siedmiogród — Sóo l. c.). Zolyomi (1936 — za Majovskim l. c.) podaje go jako gatunek wyróżniający dla zbiorowiska *Fraxinus-Tilia-Acer* (*Quercus*) na terenie Średniogórza Północnowęgierskiego.

Ryc. 1. Rozmieszczenie *Helleborus purpurascens* W. K. 1 — nowe stanowisko
 Fig. 1. The distribution of *Helleborus purpurascens* W. K. 1 — the new locality

Spotykany jest również w ciepłolubnych, suchszych zaroślach rzędu *Quercetalia pubescentis* z *Corylus avellana*, *Cornus mas*, *Crataegus sp. div.*, *Cotoneaster integerrima* i in. (Siedmiogród, podobnie i w Słowacji) i w zaroślach ze *Spiraea media* (Średniogórze Północnowęgierskie).

SUMMARY

The author found a new locality of *Helleborus purpurascens* W. K. on the peak of Małe Jasło near Cisna (alt. 1065 m a. s. l.) in Bieszczady Zachodnie range (East Carpathians). It is the first locality of this species in Poland. The geographical distribution imagine fig. 1. The phytosociological record on the page 497.

Botanical Institute of Polish Academy of Sciences, Kraków

LITERATURA

1. Beck von Mannagetta G. 1904. Flora von Bosnien, der Herzegowina und des Sandžaks Novipazar. Teil I. Wiss. Mitteil. aus Bosn. u. der Herz. 9.
2. Czopik W. I. 1958. Flora i roslinnist zahidnoj czastini Ukrainskih Karpat. Kijw. Wyd. Ak. Nauk Ukr. RSR.
3. Gajewski W. 1934. La relation entre les aires geographiques des plantes et les canyons en Podolie. Acta Soc. Bot. Pol. 11 (Suppl.).
4. Javorka S., S6o R. 1951. A magyar növényvilág kezikönyve 1—2. Budapest.
5. Kłokow M. B., Wisiulina O. D. 1953. Flora URSR. 5. Kijw.
6. Lacza Sz. J. 1957. A *Helleborus purpurascens* W. et K. elterjedési adatai, ökológiai és cönológiai viszonyai. Ann. Hist.-Nat. Muzei Nat. Hung. 2.
7. Májovský J. 1956. Niektoré východokarpatské elementy flóry Východneho Slovenska. Acta Facult. Rer. Nat. Univ. Com. 1 (8—9).
8. Rohlena J. 1942. Conspectus Florae Montenegroinae. Preslia. 20—21.
9. Săvulescu T. 1953. Flora Republicii Populare Române. 2. București.
10. Szafer W. 1930. Element górski we florze niżu polskiego. Rozpr. Wyd. Mat. Przyr. PAU. Dz. B. 69 (3).
11. Szafer W., Kulczyński S., Pawłowski B. 1953. Rośliny polskie. Warszawa, PWN.
12. Zapałowicz H. 1908. Conspectus Florae Galiciae Criticus. 2. Kraków. PAU.